

شناسایی ویژگی‌های روانشناختی مؤثر بر رفتار کارآفرینانه کشاورزان گندم‌کار؛ مورد مطالعه: دهستان

چنار شهرستان بویراحمد

ندا علی‌یاری^{۱*} آیت‌اله کرمی^۲ ویدا علی‌یاری^۳ علی غلامی کالوس^۴

*۱- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه یاسوج گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
(ایمیل: neda.aliyari94@gmail.com)

۲- دانشیار اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
(ایمیل: aiatkarami@yu.ac.ir)

۳- دانش‌آموخته رشته‌ی توسعه روستایی دانشگاه یاسوج گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
(ایمیل: 2vida93@gmail.com)

۴- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه یاسوج گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
(ایمیل: ali.gh3394@gmail.com)

چکیده

این پژوهش با هدف تعیین ویژگی‌های روانشناختی مؤثر بر رفتار کارآفرینانه کشاورزان گندم‌کار صورت پذیرفته است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل ۹۵۰ نفر از کشاورزان گندم‌کار روستاهای دهستان چنار بود که با استفاده از جدول بارتلت ($\alpha=0/05$ و $t=1/96$) تعداد ۱۰۵ نفر از آنان به صورت تصادفی انتخاب و داده‌ها گردآوری شد. در این پژوهش از شیوه پیمایش و ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که روایی آن از طریق مصاحبه با صاحب‌بنظران و پایایی آن نیز از طریق مطالعه پیش‌آزمون مورد تأیید قرار گرفت (آلفای کرونباخ $0/647$ تا $0/902$). به منظور دسته‌بندی کشاورزان بر اساس رفتار کارآفرینانه از نمودار درختی (دندروگرام) استفاده شد و کشاورزان به دو دسته شامل کشاورزان دارای رفتار کارآفرینانه و کشاورزان فاقد رفتار کارآفرینانه تقسیم شدند. سپس این دو دسته کشاورز به عنوان متغیر وابسته و ویژگی‌های روانشناختی (شامل رؤیاپردازی، چالش‌طلبی، سلامت فکری، عملگرایی، تحمل ابهام، نوآوری، سطح ریسک‌پذیری، کنترل درونی، توفیق‌طلبی، استقلال‌طلبی) به عنوان متغیرهای مستقل وارد تحلیل شدند. نتایج نشان داد که تنها چهار متغیر سلامت فکری، نوآوری، توفیق‌طلبی و استقلال‌طلبی توانستند ویژگی‌های روانشناختی اثرگذار بر رفتار کارآفرینانه کشاورزان دهستان چنار را پیش‌بینی کنند.

واژگان کلیدی: رفتار کارآفرینانه، ویژگی‌های روانشناختی، کشاورزان، دهستان چنار، شهرستان بویراحمد.

Identifying psychological characteristics affecting the entrepreneurial behavior of wheat-farmers, (The case of Chenar Rural District of Boyer-Ahmad County)

N. Aliyari^{1*}, A. Karami²., V. Aliyari³, A. Gholami kalus⁴

*1. M.Sc. Student of Rural Development, College of Agriculture, Yasouj University.

(Email: neda.aliyari94@gmail.com)

2. Associate Professor of Agricultural Economics, College of Agriculture, Yasouj University.

(Email: aiatkarami@yu.ac.ir)

3. M.Sc. graduate of Rural Development, College of Agriculture, Yasouj University.

(Email: 2vida93@gmail.com)

4. M.Sc. Student of Rural Development, College of Agriculture, Yasouj University

(Email: ali.gh3394@gmail.com)

Abstract

This research was conducted aimed at determining the psychological characteristics affecting the entrepreneurial behavior of wheat farmers. The statistical population of this study was composed of 950 wheat-farmers in Chenar Rural District of Boyer-Ahmad County. By using Bartlett table ($\alpha = 0.05$ and $t = 1.96$), 105 individuals were selected using simple random sampling method and data were collected. In this research, a survey method and a researcher-made questionnaire was used which its validity was confirmed by the opinion of academic professors and pilot testing was conducted to determine the reliability of the study (Cronbach's Alpha ranged from 0.647 to 0.902). In order to categorize farmers based on entrepreneurial behavior, tree diagram (dendrogram) was used and farmers were divided into two groups including farmers with entrepreneurial behaviors and farmers without entrepreneurial behavior. Then, these two groups of farmers as dependent variable and psychological characteristics (including daydreaming, challenging, mental health, pragmatism, tolerance of ambiguity, innovation, risk level, internal control, achievement, autonomy) as independent variables were entered into the analysis. The results showed that only four variables including mental health, innovation, achievement and autonomy could predict psychological characteristics affecting entrepreneurial behavior of the farmers in Chenar Rural District.

Key Words: Entrepreneurial Behavior, Psychological Characteristics, Farmers, Chenar Rural District, Boyer-Ahmad County.

مقدمه:

امروزه کارآفرینی به عنوان یک راهبرد در توسعه و شکوفایی و رشد جوامع انسانی به جایگزین بی‌بدیل تبدیل گشته است (حیدری ساربان، ۱۳۹۱). ریشه واژه «کارآفرین» از فعل فرانسوی، *entreprendre* می‌آید، که به معنی "به عهده گرفتن" است. ریچارد کانلیون برای اولین بار به این مفهوم اذعان نمودند که یک کارآفرین در بردارنده‌ی عدم اطمینان و ریسک است (Lordkipanidze et al., 2005).

کارآفرینی یکی از اثرگذارترین راه‌حل‌ها برای کاهش سطح بیکاری است. کارآفرینی و کارآفرینان به عنوان نماد تلاش و موفقیت و همچنین منشأ تحولات بزرگ در زمینه‌های تولیدی، تولیدی، خدماتی و تجاری و نیز موتور محرک توسعه اقتصادی، ایجاد شغل و اصلاح اجتماع به شمار می‌روند (جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۲). از مهم‌ترین مباحث مطرح در حوزه کارآفرینی در چند سال اخیر (نجفی کانی و همکاران، ۱۳۹۴) و یکی از مهم‌ترین راه‌حل‌های پایدار توسعه روستایی کارآفرینی روستایی می‌باشد (انصاری و همکاران، ۲۰۱۳). کشاورزان و روستاییان، کارآفرینی روستایی را ابزاری برای بهبود درآمد خویش می‌دانند (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵). توسعه‌ی کارآفرینی روستایی پتانسیلی برای کمک به تنوع‌بخشی به درآمد و میزان تولیدات کشاورزی و غیرکشاورزی روستاییان است. همچنین فرصت‌های مناسبی را برای کاهش ریسک معیشتی و افزایش امنیت غذایی پایدار در مناطق روستایی فراهم می‌نماید و می‌تواند یکی از زمینه‌های مناسب برای ایجاد اشتغال در بخش‌های کشاورزی و غیرکشاورزی باشد (ولائی و همکاران، ۱۳۹۴). کارآفرینی می‌تواند با خلق فرصت‌های جدید اشتغال و درآمد، نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی روستاها داشته باشد (رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷). توجه به مقوله کارآفرینی می‌تواند از مهاجرت روستاییان به شهرها کاسته و زمینه‌های اشتغال، رفاه و پیشرفت آنان را در همان روستای محل سکونتشان فراهم نماید (قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۴). در عصر حاضر همزمان با پیشرفت‌های علمی، گرایش و علاقه‌ی روز افزونی نسبت به کارآفرینی به وجود آمده است و کارآفرینی را به امری جهانی مبدل کرده است (سهامی و دهقان، ۱۳۹۲). از نظر رورتن، کارآفرینی روستایی عبارت است از ایجاد سازمانی جدید که یک تولید یا خدمت جدید را معرفی یا بازار جدیدی را ایجاد می‌کند و یا از فناوری جدید در محیط روستایی استفاده می‌نماید. در تعریفی دیگر، کارآفرینی روستایی فعالیتی است که به مردم روستایی کمک می‌کند تا فرصت‌ها را به فعالیت‌های اقتصادی سودآور تبدیل کنند. در مجموع می‌توان کارآفرین روستایی را فردی مستقل، ریسک‌پذیر، دارای اعتماد به نفس بالا، خوشبین، پرتلاش و نوآور معرفی کرد (نجفی کانی و همکاران، ۱۳۹۴). مکتب ویژگی‌های روانشناختی بر ارزش‌های خاص کارآفرینان، صفات منحصر به فرد و نیازهای ویژه‌ی آنان، تمرکز نموده است. شناسایی ویژگی‌های روانشناختی کارآفرینان از آن جهت که باعث شناخت ویژگی‌های کارآفرینان موفق برای کمک به افرادی که قصد آغاز کارآفرینی را دارند و یا به منظور تشویق کارآفرینان بالقوه حائز اهمیت است (جهانگیری و همکاران، ۱۳۹۴). همچنین بوسیله این شناخت می‌توان این ویژگی‌ها را در افراد پرورش داد. رفتار کارآفرینانه فرآیندی است که ارتباط مستقیمی با شرایط اجتماعی و خانوادگی دانش، تجارب انسانی، و همچنین ویژگی‌های شخصیتی فرد دارد. درک فرصت‌های بالقوه کارآفرینی و حضور قدرتمندانه کارآفرین در این فرصت‌ها، امری است که در افراد با رفتار پایین کارآفرینانه رخ نمی‌دهد. البته رفتار کارآفرینانه هر فرد قابل ارتقاء و بهبود است و این ارتقاء رفتار تا حدی رشد می‌کند که شخص آمادگی لازم برای انجام فعالیت کارآفرینانه را پیدا کند. برای توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه، علاوه بر مساعد بودن عوامل محیطی و ساختاری، تقویت ویژگی‌های روانشناختی افراد برای گرایش به کارآفرینی نیز ضروری است (سلمانی زاده، و انصاری، ۱۳۸۸).

در رابطه با عوامل مؤثر بر کارآفرینی کشاورزان مطالعات فراوانی صورت پذیرفته که در ذیل به برخی از مطالعات اشاره شده است. نبی‌زاده ذوالپیرانی و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی عوامل مؤثر بر انگیزه کارآفرینی کشاورزی (مطالعه موردی: استان گیلان) پرداختند. بر مبنای نتایج به دست آمده، عوامل مؤثر بر افزایش انگیزه کارآفرینی شامل افزایش تحصیلات فرد کارآفرین، تعداد اعضای خانواده مشارکت‌کننده در فعالیت کارآفرینی، تعداد ساعات کاری اختصاص داده شده به فعالیت کارآفرینی و درآمد حاصل از کارآفرینی است. متغیرهای جنسیت (افزایش مردان در مقابل زنان)، شغل فرد کارآفرین و نوع فعالیت کارآفرینی موجب افزایش انگیزه کارآفرینی شده و دارای اثر مثبت می‌باشند. اما متغیرهای سن و وضعیت تأهل فرد کارآفرین دارای اثر منفی با انگیزه کارآفرینی عنوان شدند. همچنین بر مبنای نتایج حاصل از

ماتریس ساختار، متغیرهای درآمد حاصل از فعالیت کارآفرینی و ساعات کاری اختصاص داده شده به فعالیت کارآفرینی دارای بیشترین اهمیت در تمایز میان دو گروه می‌باشند. رزایرو و پاتز (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای به بررسی نگرش کارآفرینی کشاورزان سبزی کار آپکانتری در سریلانکا پرداختند. بر اساس نتایج بدست آمده در منطقه مورد مطالعه، اکثر کشاورزان سبزی کار دارای نگرش کارآفرینانه بودند. نگرش کارآفرینی بیشتر توسط سوابق آموزشی و تجربه کشاورزی تعیین شد تا سن، جنس، میزان زمین‌های کشاورزی، نوع کشاورزی و مالکیت زمین‌های کشاورزی. تجربه کشاورزی بصورت مثبت با نوآوری، فرصت‌یابی و ریسک‌پذیری مرتبط می‌باشد، اما سوابق آموزشی کشاورزان دارای رابطه‌ی معنی‌داری با نوآوری نمی‌باشد. فولمر و همکاران (۲۰۱۰) به بررسی عوامل مؤثر بر کارآفرینی صنعتی روستایی کشاورزان در غرب بنگال (هند) پرداختند. سن، تحصیلات، وضعیت تأهل، تعداد فرزندان، میزان محصولات، حمایت مالی خانواده، نوآوری، ثروت و وضعیت شغلی به عنوان عوامل اصلی مؤثر بر کارآفرینی صنعتی روستایی شناسایی شدند. تقی‌بیگی و همکاران (۲۰۱۵) نیز به شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی از منظر کشاورزان غرب اسلام آباد کشور پرداختند. در چشم بسیاری از کشاورزان متغیرهای توسعه کارآفرینی شامل موادی چون کم‌خطر بودن پذیرش یک کار جدید، داشتن تجربه شخصی از کارآفرینی موفق، کارگاه‌ها و کلاس‌ها و انواع خدمات مانند بیمه بودند. همچنین نتایج نشان داد که مهم‌ترین عوامل برای توسعه کارآفرینی، به ترتیب عوامل فردی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و عوامل اداری و قانونی می‌باشد. همچنین در این پژوهش مهم‌ترین عامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی متغیر فردی عنوان شد. قمبرعلی و همکاران (۱۳۹۵) نیز به ارزیابی فرهنگ کارآفرینی و عوامل مؤثر بر شکست کارآفرینان کشاورزی در شهرستان کرمانشاه پرداختند. نتایج نشان داد که موانع فرهنگی شامل عدم وجود فرهنگ خلاقیت، نپذیرفتن شکست، نگرش منفی به ریسک، بی‌اعتقادی به توانمندی‌های زنان، وجود فرهنگ مردسالاری در جامعه و سازمان‌ها و مخالفت والدین با فعالیت‌های کارآفرینی دختران می‌باشد. در کل نتایج نشان داد که وضعیت زیرسیستم فرهنگی در اکوسیستم کارآفرینی مطلوب نبوده و فرهنگ موجود نه تنها حامی کارآفرینی نیست، بلکه مانع نیز می‌باشد. ایزدی و همکاران (۱۳۹۵) نیز به بررسی سازه‌های مؤثر و موانع تحقق توسعه کارآفرینی در مشاغل خانگی بخش کشاورزی در مناطق روستایی شیراز پرداختند. بر مبنای نتایج بدست آمده نشان داد، فضای کسب و کار، به‌کارگیری مدیریت دانش، تجربه قبلی، وجود ویژگی‌های شخصیتی مانند خلاقیت و برخورداری از مرکز کنترل درونی، حمایت دولت و مهارت‌های مدیریتی بر توسعه کارآفرینی در مشاغل خانگی از عوامل پیش‌برنده و عامل‌های اطلاعاتی، اقتصادی، بازاریابی، شخصیتی و خانوادگی از عوامل بازدارنده می‌باشند. Jangchi Kashani et al (2015) نیز به بررسی تحلیل موانع توسعه کارآفرینی کشاورزی از دیدگاه کارآفرینان کشاورزی در استان قزوین پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که از لحاظ موانع فردی، فقدان آگاهی از روابط کاری، دارای بیشترین و عزت نفس پایین دارای کم‌ترین اهمیت است. در رابطه با موانع سازمانی، متولیان (بازرسان) کارآفرینی دارای بیشترین و بوروکراسی اداری سختگیرانه دارای کمترین اهمیت است. در مورد محدودیت‌های اجتماعی و فرهنگی، فقدان حمایت کارآفرینان از یکدیگر و ماهیت رقابتی آنان دارای بیشترین و مخالفت والدین با کارآفرینی دارای کم‌ترین اهمیت می‌باشد. در رابطه با موانع اقتصادی، کمبود حمایت مالی از پروژه‌های کارآفرینی توسط بانک‌ها دارای بیشترین و کمبود نقدینگی و سرمایه دارای کم‌ترین اهمیت می‌باشد. Nwibo et al (2016) به بررسی عوامل مؤثر بر کارآفرینی کشاورزی در میان خانواده‌های روستایی ایشیلو در دولت محلی ایبونی پرداختند. نتایج نشان داد که بسیاری از کارآفرینان کشاورز مردانی بودند که دارای میانگین سنی ۴۶ سال و بعد خانواده ۷ نفر بودند. فعالیت اصلی کارآفرینان کشاورزی افراد، تولید محصولات کشاورزی - محصولات زراعی، دام و شیلات بود. عوامل مؤثر بر کارآفرینی شامل وام و اعتبارات، نرخ مالیات، آموزش کارآفرینی کشاورزی، سطح درآمد کشاورز کارآفرین، موقعیت جغرافیایی، دسترسی به بازار، حاصلخیزی خاک، تعداد رقبای، مقدار محصولات کشاورزی، دسترسی به امکانات اجتماعی و نوع سیستم کشاورزی عنوان شد. عوامل بازدارنده نیز شامل سیستم تصدی زمین (اجاره‌داری)، عدم سرمایه‌گذاری زیرساخت‌ها، عدم دانش فنی، آموزش ضعیف خانوارهای روستایی توسط مروجان، عدم دسترسی به نتایج تحقیقات، نرخ بهره بالای وام، بازار رقابتی بالا، بازده ضعیف سرمایه‌گذاری کشاورزی و عدم دسترسی به وام می‌باشد. Karabulu (2016) در پژوهش خود تحت عنوان ویژگی‌های شخصیتی مؤثر بر قصد کارآفرینی به این نتیجه دست یافت که ویژگی‌های شخصیتی تأثیر مثبتی بر قصد کارآفرینی داشته

است. در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی مؤثر بر کارآفرینی نیز می‌توان به مواردی چون تحمل شکست و خطا در زمینه‌های نوآورانه (تحمل شکست و اشتباه کارکنان در زمینه‌های فعالیت‌های نوآورانه) (قمبرعلی و همکاران، ۱۳۹۵؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۵)؛ اعتماد به نفس و خودباوری (Nasrul Quadir and Jahur, 2011؛ Ebrahimi et al, 2015؛ Abdul Kader et al, 2009؛ Taghibeyghi et al, 2015؛ Jyoti et al, 2011؛ یعقوبی فرانی و همکاران، ۱۳۹۳؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۵؛ حیدری ساریان، ۱۳۹۴)؛ توانایی ریسک‌پذیری (Jyoti et al, 2011؛ Ebrahimi et al, 2015؛ نظریان و حسینی، ۱۳۹۴؛ رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷؛ حیدری ساریان، ۱۳۹۴؛ یعقوبی فرانی و همکاران، ۱۳۹۳؛ صابریان و صبوری، ۱۳۹۳؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ حیدری ساریان، ۱۳۹۱؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۵؛ صابریان و صبوری، ۱۳۹۳) عوامل پیش‌قدمی (نظریان و حسینی، ۱۳۹۴؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۵) استفاده از روش‌های نوین (تولید یا ابزار و تکنیک‌های جدید) (نظریان و حسینی، ۱۳۹۴؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ یعقوبی فرانی و همکاران، ۱۳۹۳)؛ خلاقیت و نوآوری در کار (Ebrahimi et al, 2015؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ Abdul Kader et al, 2009؛ حیدری ساریان، ۱۳۹۱؛ Taghibeyghi et al, 2015؛ حیدری ساریان، ۱۳۹۴؛ نظریان و حسینی، ۱۳۹۴؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۵؛ رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷؛ یعقوبی فرانی و همکاران، ۱۳۹۳؛ صابریان و صبوری، ۱۳۹۳؛ Folmer et al, 2010؛ حیدری ساریان، ۱۳۹۱)؛ فرصت‌یابی (Ebrahimi et al, 2013؛ Ebrahimi et al, 2015؛ رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷)؛ نیاز به دست‌یابی موفقیت (Karabulu, 2016)؛ کنترل درونی (Karabulu, 2016)؛ اعتماد به نفس و خودباوری (Nasrul Quadir and Jahur, 2011؛ Ebrahimi et al, 2015؛ Abdul Kader et al, 2009؛ Taghibeyghi et al, 2015؛ Ebrahimi et al, 2015)؛ تحمل ابهام (رویارویی با وقایع پیش‌بینی نشده) (Ebrahimi et al, 2015)؛ صابریان و صبوری، ۱۳۹۳)؛ اعتماد فرانی و همکاران، ۱۳۹۳؛ صابریان و صبوری، ۱۳۹۳) و استقلال‌طلبی (Ebrahimi et al, 2015)؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ یعقوبی فرانی و همکاران، ۱۳۹۳؛ Jyoti et al, 2011) اشاره نمود.

با توجه به اهمیت کشاورزی در اقتصاد ملی، فعالیت کارآفرینانه پاسخی در رکود و مشکلات کشاورزی است (ظریفیان و همکاران، ۱۳۹۴). ایجاد و تقویت روحیه کارآفرینی در میان کشاورزان می‌تواند نقش مهمی در اشتغالزایی و افزایش بهره‌وری به ارمغان آورد. از این رو شناسایی وضعیت کارآفرینی و عوامل مؤثر بر این مهم در میان کشاورزان ضروری می‌باشد. منطقه مورد مطالعه بخش کبگیان با مرکزیت شهر چیتاب با ۱۶۸۴ متر ارتفاع از سطح دریا در فاصله ۳۸ کیلومتری از شهر یاسوج قرار دارد (شکل ۳-۱) و شامل دو دهستان کبگیان و چنار می‌باشد. دهستان کبگیان شامل ۴۸ آبادی و دهستان چنار شامل ۳۳ آبادی است. این دهستان به لحاظ جمعیت شناختی ۲۲۲۴ خانوار و ۸۹۷۵ نفر (سالنامه آماری، ۱۳۹۳) جمعیت را در خود جای داده است. از آن‌جا که این منطقه دارای پتانسیل برای کارآفرینان کشاورزی است، به عنوان منطقه‌ی مورد مطالعه انتخاب گردید. یکی از مباحث مهم در بحث کارآفرینی، شناسایی ویژگی‌های روانشناختی مؤثر بر رفتار کارآفرینانه کشاورزان است تا بتوان به وسیله نتایج حاصل از این پژوهش ابعاد روانشناختی پیش‌بینی کننده‌ی رفتار کارآفرینانه کشاورزان را شناسایی نموده و بدین وسیله زمینه‌ی مناسبی برای توانمندی رفتار کارآفرینانه کشاورزان ایجاد نمود.

مواد و روش‌ها

این پژوهش با هدف تعیین ویژگی‌های روانشناختی مؤثر بر رفتار کارآفرینانه کشاورزان گندم‌کار صورت پذیرفته است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل ۹۵۰ نفر از کشاورزان گندم‌کار روستاهای دهستان چنار بود که با استفاده از جدول بارتلت ($\alpha=0/05$ و $t=1/96$) تعداد ۱۰۵ نفر از آنان به صورت تصادفی انتخاب و داده‌ها گردآوری شد. در این پژوهش از شیوه پیمایش و ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که روایی آن از طریق مصاحبه با صاحب‌نظران و پایایی آن نیز از طریق مطالعه پیش‌هانگ مورد تأیید قرار گرفت (آلفای کرونباخ $0/647$ تا $0/902$). ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه بوده است. پرسشنامه از سه بخش تشکیل شده که در بخش اول رفتار کارآفرینانه کشاورزان در سه دسته نوآوری (کاشت انواع محصول جدید، تلاش برای نهاده‌های جدید، اتخاذ روش‌های جدید کشاورزی)، فرصت‌یابی (استفاده از

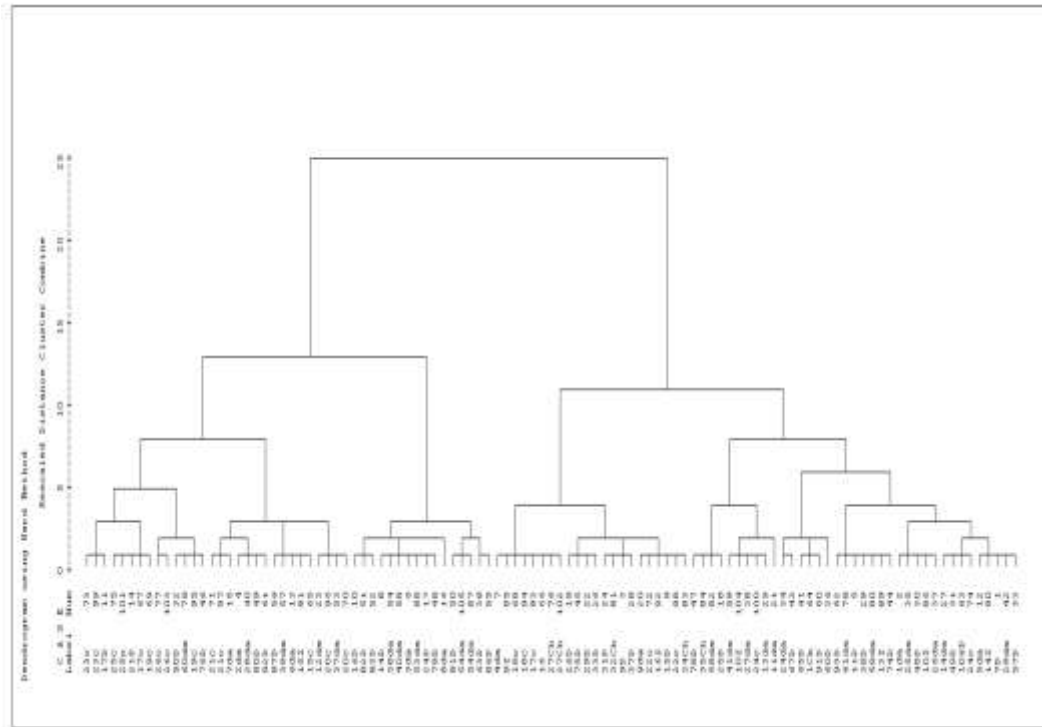
اطلاعات بازار برای تصمیم‌گیری‌های کلیدی، جستجوی بازارهای جدید، جمع‌آوری اطلاعات کشاورزی از رسانه‌ها، بحث در مورد مسائل کشاورزی با دوستان کشاورز، شرکت در برنامه‌های آموزشی کشاورزی) و خطرپذیری (سرمایه‌گذاری در تجهیزات جدید مزرعه، اخذ اعتبار برای گسترش کسب و کار مزرعه، برای اولین بار برای محصولات جدید تلاش نماید) با استفاده از مقیاس طیف لیکرت و بهره‌گیری از مطالعه‌ی روزایرو و پاتز (۲۰۱۶)، مبنی بر مدل عوامل دورنی رفتار کارآفرینانه کشاورزان صورت پذیرفت؛ بخش دوم عوامل مربوط به ویژگی‌های روانشناختی با استفاده از ۵۸ گویه در ۱۰ دسته رویاپردازی (۸ گویه)؛ چالش‌طلبی (۳ گویه)؛ سلامت فکری (۴ گویه)؛ عملگرایی (۵ گویه)؛ تحمل ابهام (۵ گویه)؛ نوآوری (۶ گویه)؛ سطح ریسک‌پذیری (۸ گویه)؛ کنترل درونی (۸ گویه)؛ توفیق‌طلبی (۶ گویه)؛ استقلال‌طلبی (۵ گویه) با استفاده از مقیاس طیف لیکرت صورت پذیرفت. بخش سوم پرسشنامه نیز مربوط به ویژگی جمعیت‌شناختی کشاورزان (مانند سن، جنس، تحصیلات و غیره) بود.

نتایج و بحث

بر مبنای نتایج توصیفی، میانگین سن پاسخگویان ۴۵/۴۸ سال (با انحراف معیار ۱۳/۳۹۸) و از نظر جنسیت اکثر افراد مورد مطالعه مرد (۸۹/۸ درصد) و ۱۰/۲ درصد زن بودند. از لحاظ تحصیلات اکثر افراد مورد مطالعه (۵۹/۷ درصد) دارای تحصیلات زیردیپلم و ۴۰/۳ درصد دیپلم به بالا بودند. همچنین افراد مورد مطالعه، دارای میانگین درآمد ۱۲۵۰۱۰۰۰/۷۵ با انحراف معیار ۶۳۴۵۷۶۰/۳۷ ریال با حداقل ۳۵۰۰۰۰۰ ریال و حداکثر درآمد ۲۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال می‌باشد.

به منظور دسته‌بندی کشاورزان بر اساس رفتار کارآفرینانه از تجزیه و تحلیل خوشه‌ای سلسله‌مراتبی و نمودار درختی (دندروگرام) استفاده شد و کشاورزان به دو دسته همگن و متمایز از هم و با اولویت‌های مشابه نسبت به ویژگی‌ها تقسیم شدند. به منظور حداقل نمودن تفاوت درون خوشه و به حداکثر رساندن تفاوت بین خوشه‌ای از روش Ward و روش وال و مربع فاصله اقلیدس بهره گرفته شد. بر اساس نتایج بدست آمده از جدول ۱ نام این دو دسته کشاورزان فاقد رفتار کارآفرینانه (n=۵۹) و کشاورزان دارای رفتار کارآفرینانه (n=۴۶) عنوان شد (نمودار ۱).

نمودار ۱- دسته‌بندی کشاورزان بر اساس رفتار کارآفرینانه با استفاده از نمودار درختی (دندروگرام)

جدول زیر نتایج آزمون تی مستقل بین دو گروه کشاورزان دارا و فاقد رفتار کارآفرینانه را نشان می‌دهد.

جدول ۱- آزمون تی مستقل بین دو گروه کشاورزان دارا و فاقد رفتار کارآفرینانه

عوامل	فاقد رفتار کارآفرینانه (n=۵۹)		دارای رفتار کارآفرینانه (n=۴۶)		آماره t	سطح معناداری
	میانگین*	انحراف معیار	میانگین*	انحراف معیار		
خطرپذیری	۳/۰۸۹	۰/۴۹۳	۳/۰۱۶	۰/۵۱۲	۰/۷۳۸	۰/۴۶۲
فرصت‌یابی	۲/۹۱	۰/۳۸۷	۳/۴۱۹	۰/۴۷۳	-۶/۰۵۷	۰/۰۰۱
نوآوری	۲/۹۱۳	۰/۵۰۳	۳/۹۱۹	۰/۵۴۹	-۹/۷۷۱	۰/۰۰۱

* دامنه میانگین از ۱ تا ۵ می‌باشد.

با توجه به جدول بالا، نتایج آزمون تی مستقل بین دو گروه کشاورزان فاقد رفتار کارآفرینانه (n=۵۹) و کشاورزان دارای رفتار کارآفرینانه (n=۴۶) نشان‌دهنده این است که بین دو دسته پاسخگویان مورد مطالعه در عامل فرصت‌یابی در سطح معناداری ۰/۰۰۱ تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد (P=۰/۰۰۱ و t=-۶/۰۵۷). به طوری که کشاورزان فاقد رفتار کارآفرینانه (با میانگین ۳/۰۸۹ و انحراف معیار ۰/۴۹۳)، در مقایسه با کشاورزان دارای رفتار کارآفرینانه از تکنیک‌های فرصت‌یابی کمتری (با میانگین ۳/۴۱۹ و انحراف معیار ۰/۴۷۳) سود می‌برند. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده از نظر عامل نوآوری بین دو دسته پاسخگویان مورد مطالعه تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد (P=۰/۰۰۱ و t=-۹/۷۷۱) و کشاورزان فاقد رفتار کارآفرینانه (با میانگین ۲/۹۱۳ و انحراف معیار ۰/۵۰۳)، در مقایسه با کشاورزان دارای رفتار کارآفرینانه از تکنیک‌های نوآوری کمتری (با میانگین ۳/۹۱۹ و انحراف معیار ۰/۵۴۹) سود می‌برند. همچنین نتایج این آزمون نشان

داد بین دو دسته پاسخگویان مورد مطالعه از نظر عامل خطرپذیری ($P=0/738$ و $t=-0/462$) تفاوت معناداری وجود ندارد و در این مطالعه گرایش به خطرپذیری در هر دو گروه یکسان بوده است.

در ادامه این دو دسته کشاورز به عنوان متغیر وابسته و ویژگی‌های روانشناختی (شامل رؤیایپردازی، چالش‌طلبی، سلامت فکری، عملگرایی، تحمل ابهام، نوآوری، سطح ریسک‌پذیری، کنترل درونی، توفیق‌طلبی، استقلال‌طلبی) به عنوان متغیرهای مستقل وارد مدل رگرسیون لجستیک شدند. هدف از رگرسیون لجستیک پیدا کردن بهترین برازش و مطمئن‌ترین مدل برای توصیف ارتباط بین متغیر وابسته و مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل می‌باشد در این پژوهش از چند معیار جهت ارزیابی توانمندی مدل باینری استفاده شد. مدل رگرسیون بر مبنای داده‌های گردآوری شده و بر اساس یک یا چند متغیر مستقل معادله‌ای برای پیش‌بینی مقادیر وابسته ارائه می‌دهد. مدل رگرسیون لجستیک به تحلیل وجود و عدم وجود متغیر وابسته در ارتباط با متغیرهای مستقل می‌پردازد. این رگرسیون روشی کاملاً کمی است که میزان تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل را به صورت کمی و از طریق ضرایب و آنتی‌لگاریتم ضرایب مشخص می‌نماید (عرب‌عامری و همکاران، ۱۳۹۶). در تحلیل رگرسیون لجستیک باید بین متغیرهای مستقل هم‌خطی زیادی وجود نداشته باشد. برای بررسی میزان هم‌خطی متغیرهای مستقل از عامل تورم واریانس و شاخص تحمل استفاده می‌شود. هرچه این دو آماره به یک نزدیک باشند، نشان دهنده این است که بین متغیرهای مستقل هم‌خطی وجود ندارد و این متغیرها برای انجام تحلیل رگرسیون مناسب هستند. ولی اگر عامل تورم واریانس بالاتر از ۱۰ و شاخص تحمل نزدیک به صفر باشد، بین متغیرهای مستقل هم‌خطی وجود دارد و موجب غیرقابل اعتماد شدن ضرایب مدل رگرسیون می‌شود (ادب و همکاران، ۱۳۹۷). در این پژوهش عامل تورم واریانس بین ۰/۹۲۷ و ۰/۹۸۴ و شاخص تحمل بین ۱/۰۰۷ و ۱/۰۷۹ می‌باشد. که نشان دهنده‌ی مناسب بودن متغیرها برای تحلیل رگرسیون است. جدول ۲ نشان‌دهنده‌ی ضرایب عوامل مؤثر در روش رگرسیون لجستیک می‌باشد.

جدول ۲- ضرایب عوامل مؤثر در روش رگرسیون لجستیک

متغیر	نماد	ضریب	اشتباه معیار	آماره والد	درجه آزادی	سطح معنی داری	آماره تحمل	VIF
سلامت فکری	x_1	۰/۶۶۹	۰/۳۱۱	۴/۶۳۴	۱	۰/۰۳۱	۰/۹۸۴	۱/۰۱۷
نوآوری	x_2	۰/۸۸۱	۰/۴۰۲	۴/۸۱۶	۱	۰/۰۲۸	۰/۹۲۷	۱/۰۷۹
توفیق‌طلبی	x_3	۱/۰۷۱	۰/۴۲۸	۶/۲۶۲	۱	۰/۰۱۲	۰/۹۴۸	۱/۰۵۵
استقلال‌طلبی	x_4	۰/۶۶	۰/۲۲۷	۸/۴۳۴	۱	۰/۰۰۴	۰/۹۹۳	۱/۰۰۷
ضریب ثابت مدل	x_4	-۱۱/۱۲۵	۲/۳۲	۲۲/۹۸۷	۱	۰/۰۰۱		
میزان کای اسکوتر مدل		۳۲/۹۰۵			۴	۰/۰۰۱		
کای اسکوتر آزمون هوسمر- لمشاو		۸/۳۴۵			۸	۰/۴۰۱		
ناگل کرک آر سکویر		۰/۳۶۱						

جهت ارزیابی اعتبار مدل رگرسیون لجستیک مقدار R^2 با توجه به ضریب تعیین نگلکرک تعیین شد. در صورتی که مقدار آن بین ۰/۲ تا ۰/۴ باشد؛ برازش مدل خوب می‌باشد (مدرس گرجی و همکاران، ۱۳۹۴). در این پژوهش مقدار ناگل کرک آر سکویر برابر با ۰/۳۶۱ بدست آمد که نشان‌دهنده‌ی مناسب بودن دقت مدل بدست آمده است. همچنین جهت بررسی اعتبار مدل به دست آمده از آزمون هوسمر لمشاو بهره گرفته شد، در این آزمون، در صورتی که معنی‌داری مدل به دست آمده از ۰/۰۵ بیشتر باشد؛ مدل معتبر است. مقدار احتمال آماره هاسمر لمشاو ۰/۴۰۱ بدست آمد که بزرگ‌تر از سطح معناداری $a=0/05$ است که با اطمینان ۹۵ درصد انطباق مناسب مدل با مشاهدات واقعی (نیکویی برازش مدل) تأیید می‌شود. در ادامه به منظور تعیین میزان اثرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته و برازش کل مدل از آزمون والد استفاده شد. در صورتی که آماره والد در متغیری معنی‌دار باشد (سطح معنی‌داری کم‌تر از ۰/۰۵ باشد)؛ آن متغیر در مدل انتخاب

می‌شود (ادب و همکاران، ۱۳۹۷). بر این اساس، چهار متغیر سلامت فکری، نوآوری، توفیق‌طلبی و استقلال‌طلبی بر رفتار کارآفرینانه کشاورزان گندم‌کار مؤثر واقع شدند.

بحث و نتیجه‌گیری:

یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل روانشناختی مؤثر بر رفتار کارآفرینانه کشاورزان در منطقه مورد مطالعه به ترتیب شامل مواردی از جمله سلامت فکری، نوآوری، توفیق‌طلبی و استقلال‌طلبی می‌باشند. بنابراین عامل نوآوری کشاورزان یکی از متغیرهای پیش‌بین رفتار کارآفرینانه است. این نتیجه با نتایج وکیل‌الرعا و جاویدنیا، (۱۳۹۲) با عنوان بررسی شاخص‌های موفقیت کارآفرینی در توسعه واحدهای صنعتی با استفاده از تکنیک MCDM (مطالعه موردی: صنایع استان سمنان) که عامل نوآوری، خلاقیت و ایده‌سازی را به عنوان مهم‌ترین عامل در بین عوامل کارآفرینی معرفی نمودند؛ همسو می‌باشد. همچنین با نتایج پژوهش آمدی و همکاران با عنوان تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر ترویج کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی تهران؛ نتایج پژوهش صابریان و صبوری (۱۳۹۳) و نتایج پژوهش حسینی و لشگرآرا (۱۳۹۳) با عنوان شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس همسو می‌باشد. اما با نتایج پژوهش مسعودنیا (۱۳۸۶) با عنوان بررسی اعتبار پارادایم‌های شخصیتی در مطالعه و پیش‌بینی کارآفرینی همخوانی ندارد. توفیق‌طلبی به عنوان عامل دیگر پیش‌بینی کننده رفتار کارآفرینانه کشاورزان دهستان چنار معرفی شد. این نتیجه با نتایج حاصل از مطالعات Karabulu (2016) و وکیل‌الرعا و جاویدنیا، (۱۳۹۲) همسو است. کسب استقلال نیز در مطالعات هاگزر (۲۰۰۵) و ایپوگلو و سانر (۲۰۱۱) مورد تأکید است. اما با نتایج مطالعه‌ی محمدی و لشگرآرا (۱۳۹۲) با عنوان نقش آموزش کارآفرینی در توانمندسازی زنان کارآفرینان روستایی استان ایلام و مطالعه مسعودنیا (۱۳۸۸) همخوانی ندارد. جسوراجان و گانانادهااس (۲۰۱۱) و سدی و الغزالی (۲۰۱۲) نیز کسب استقلال را به عنوان پیش‌برنده کارآفرینی معرفی نموده‌اند. در این پژوهش ریسک‌پذیری در رفتار کارآفرینانه مؤثر نبود. این نتیجه با نتایج حاصل از پژوهش مسعودنیا (۱۳۸۸) همسو است. اما با نتایج پژوهش آمدی و همکاران با عنوان تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر ترویج کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی تهران، (2016) Karabulu تحت عنوان ویژگی‌های شخصیتی مؤثر بر قصد کارآفرینی؛ نتایج پژوهش صابریان و صبوری (۱۳۹۳) و نتایج پژوهش حسینی و لشگرآرا (۱۳۹۳) که بر اهمیت عامل ریسک‌پذیری تأکید نمودند همسو نبود. همچنین در این پژوهش عمل‌گرایی پیش‌بینی کننده رفتار کارآفرینانه نبود. این نتیجه با نتایج پژوهش وکیل‌الرعا و جاویدنیا (۱۳۹۲)، که عامل اهل کار و عمل بودن به عنوان کم‌اهمیت‌ترین عامل در بین مجموعه عوامل موفقیت کارآفرینی در توسعه بخش صنعت معرفی نمودند، همسو می‌باشد. با این حال، این نتیجه با پژوهش مطالعات گلندوز و همکاران (۱۳۹۳)؛ آمدی و همکاران (۱۳۸۸)؛؛ حسینی و لشگرآرا (۱۳۹۳)؛ هر یک به نوعی به عملگرایی کارآفرینانه اشاره داشتند؛ همسو نمی‌باشد. همچنین عدم تأثیر کنترل درونی در رفتار کارآفرینانه با نتایج حاصل از این پژوهش با مطالعات مسعودنیا (۱۳۸۶) و صابریان و صبوری (۱۳۹۳) که به کانون کنترل درونی اشاره نمودند؛ همخوانی ندارد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده تحمل ابهام بر رفتار کارآفرینانه بی‌تأثیر است. این نتیجه با نتایج پژوهش حسینی و لشگرآرا (۱۳۹۳) که بر تحمل ابهام تأکید نمود همسو نمی‌باشد.

۱. برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی به منظور بهبود تقویت ویژگی‌های روانشناختی کارآفرینانه به ویژه با تأکید بر اولویت دادن به ویژگی‌های خطرپذیری، چالش‌طلبی، رؤیاپردازی، عملگرایی، تحمل ابهام، کنترل درونی که در وضعیتی پایین قرار دارند.
۲. ایجاد آموزشگاه مهارت‌های کارآفرینی در نزدیکی محل اقامت روستاییان.
۳. بازنگری بخش‌های مختلف دولتی و خصوصی در قیمت محصولات تولید شده در نواحی روستا (به عنوان مثال طی چند سال گذشته قیمت محصول گندم در منطقه، علیرغم افزایش هزینه‌ها، افزایش اندکی داشته است).
۴. ارائه یارانه از سوی دولت به گندم‌کاران در کشور در جهت کاهش هزینه تولید محصولات از جمله اعطای یارانه در خرید کودهای بیولوژیک و ارگانیک.

۵. استفاده مؤثر از نیروی فارغ‌التحصیل دانشگاهی به عنوان مشاور در بخش‌های مختلف تولیدی جهت افزایش بهره‌وری و عملکرد محصولات
۶. ارائه تسهیلات بانکی بلاعوض و یا با بهره بانکی پایین به کشاورزان (حداقل تا مراحل اولیه شروع فعالیت ارائه این تسهیلات از سوی دولت به عنوان یک پشتوانه محکم، میتواند نقش به‌سزایی داشته باشد).
۷. به روزرسانی اطلاعات بازاریابی کشاورزان از طریق رایانه و اینترنت.
۸. دایر نمودن درسی تحت عنوان کارآفرینی در بین دروس مختلف رشته‌های کشاورزی و افزایش فعالیت‌های عملی در این زمینه
۹. شناسایی وضعیت ویژگی‌های روانشناختی سنجش روحیه کارآفرینی، توسط مرکز کارآفرینی به منظور برنامه‌ریزی دقیق جهت برگزاری کارگاه‌های آموزشی مورد نیاز
۱۰. فراهم آوردن شرایطی برای دهیاران و برنامه‌ریزان روستایی جهت آموزش توسعه‌ی مهارت‌های کارآفرینی سازگار با شرایط و محیط روستا
۱۱. برگزاری دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های تخصصی برای مدرسان درس کارآفرینی
۱۲. ارائه نشریات کارآفرینی کشاورزی (در قالب گاه‌نامه‌های خبری، زندگی‌نامه‌ها و یا سرنوشت کارآفرینان و غیره) و ارائه نوآوری‌های روستاییان به نشریات، به منظور گسترش فرهنگ کارآفرینی و نوآوری
۱۳. حمایت از ریسک و خلاقیت دهیاران، با استفاده از پرداخت پاداش‌های متناسب با عملکردهایشان؛
۱۴. گسترش مطالعات پژوهشی در زمینه عوامل مؤثر بر کارآفرینی کشاورزی و جایگاه آن در اقتصاد روستا و تقویت اقتصاد روستا از طریق توسعه اشتغال، تأمین سرمایه، گسترش مکانیزاسیون، یکپارچه‌سازی اراضی، تقویت منابع و زیرساخت‌ها در مناطق روستایی سرلوحه برنامه‌های مسئولین و متولیان مربوطه قرار گیرد.
۱۵. برگزاری کلاس‌ها و جلسات توسط نهادهای دولتی و آموزش به صورت کارگاه آموزشی و کارورزی.

منابع:

- ادب، ح.، عتباتی، آ.، آرمن، م.، ذبیحی، ح.، دهقانی، ن. (۱۳۹۷). مقایسه روش‌های رگرسیون لجستیک پروبیت و تحلیل ممیزی جهت شناسایی نواحی مساعد محیطی برای توسعه کشت گردو (مطالعه‌ی موردی شهرستان بافت). مهندسی بیوسیستم ایران، ۴۹(۱): ۹۵-۱۰۵.
- آمدی، ا.، ملک‌محمدی، ا.، حسینی‌نیا، غ.ج. (۱۳۸۸). تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر ترویج کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی تهران. تعاون، ۲۰: ۳۴-۱۷.
- ایزدی، ب.، رضائی‌قدم، ک.، اسداله‌پور، ع. (۱۳۹۵). سازه‌های مؤثر و موانع تحقق توسعه کارآفرینی در مشاغل خانگی بخش کشاورزی در مناطق روستایی شیراز. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۲(۱): ۳۹-۵۱.
- تقدیسی، ا.، جمشیدی، ع.، نجفی، م. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان اصفهان. فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۹(۲): ۶۱-۷۲.
- جمشیدی، ع.، جمینی، د.، نظری‌سرمازه، ح. (۱۳۹۲). بررسی عوامل پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کارآفرینی زنان روستایی. فصلنامه علمی- پژوهشی زن و جامعه، ۴(۲): ۱۳۷-۱۶۶.
- جهانگیری، ش.، برادران، م.، خسروی‌پور، ب.، غنیان، م. (۱۳۹۴). ویژگی‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی مرتبط با روحیه کارآفرینانه در دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین. فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، شماره ۳۴: ۱۱۶-۱۰۴.
- حسینی، ط.، لشگرآرا، ف. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های کارآفرینی در تعاونی‌های زنان روستایی استان فارس. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۷(۲۶): ۱۳-۳۴.
- حیدری‌ساربان، و. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر تقویت کارآفرینی کشاورزان در مناطق روستایی (مطالعه‌ی موردی: شهرستان مشگین‌شهر). فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، ۱۰(۳۵): ۲۶۳-۲۷۸.
- حیدری‌ساربان، و. (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان روستایی استان اردبیل. جغرافیا و توسعه، شماره ۳۸: ۱۶۸-۱۵۱.
- رضوانی، م.ر.، نجارزاده، م. (۱۳۸۷). بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرایند توسعه‌ی نواحی روستایی مطالعه موردی: دهستان برآن جنوبی (شهرستان اصفهان). توسعه کارآفرینی، ۱(۲): ۱۶۱-۱۸۲.

- سلمانی زاده، ع.، انصاری، م.ت. (۱۳۸۸). ویژگی‌های روانشناختی کارآفرینان کشور. فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، ۹(۳۳): ۱۶۷-۱۸۸.
- سهامی، سوسن.، دهقان، مریم. (۱۳۹۲). بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر روحیه کارآفرینی زنان (مطالعه موردی دانشجویان زن دانشگاه آزاد اسلامی جهرم) مطالعات علوم اجتماعی ایران، ۱۰(۳۹): ۵۱-۶۸.
- صابریان، م.، صوری، م.ص. (۱۳۹۳). تحلیل عاملی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی عضو صندوق‌های خرد سمنان. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۶(۴): ۱۰۷-۱۱۵.
- ظریفیان، ش.، پیش‌بهار، ا.، عادل‌ساردوئی، م.، شریفی، ا. (۱۳۹۴). ویژگی‌های روانشناختی مؤثر بر کارآفرینی دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز، علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۱(۱): ۱۹-۳۰.
- عرب‌عامری، ع.، شیرانی، ک.، تازه، م. (۱۳۹۶). آنالیز عددی مؤثر در رخدادهای زمین لغزش و پهنه‌بندی حساسیت آن با روش‌های رگرسیون لجستیک و رگرسیون چندمتغیره خطی (مطالعه موردی: حوضه ماربر). مرتع و آبخیزداری، مجله منابع طبیعی ایران، ۷۰(۱): ۱۵۱-۱۶۸.
- قادرمرزی، حامد.، جمشیدی، علیرضا.، جمینی، داود.، نظری‌سرمازه، حمید. (۱۳۹۴). شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه‌ی موردی: دختستان شلیل- شهرستان اردل). فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۵(۱۷): ۱۰۳-۱۱۸.
- قمبرعلی، ر.، آگهی، ح.، علی‌بیگی، ا.ح.، زرافشانی، ک. (۱۳۹۵). ارزیابی فرهنگ کارآفرینی و عوامل مؤثر بر شکست کارآفرینان کشاورزی در شهرستان کرمانشاه. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۷(۲): ۳۶۵-۳۷۳.
- محمدی، ز.، لشکرآرا، ف. (۱۳۹۲). نقش آموزش کارآفرینی در توانمندسازی زنان کارآفرین روستایی استان ایلام. مجله پژوهش ترویج و آموزش کشاورزی، ۶(۲): ۶۱-۷۲.
- مدرس گرچی، ه.، پیریباوقار، م.، قهرمانی، ل. (۱۳۹۴). مقایسه روش رگرسیون لجستیک با تحلیل تابع تشخیص در شناسایی عوامل مؤثر در پراکنش تیپ ویول خالص در جنگلهای آرمده بانه. بومشناسی کاربردی، ۴(۱۳): ۷۹-۸۷.
- مسعودنیا، ا. (۱۳۸۶). بررسی اعتبار پارادایم‌های شخصیتی در مطالعه و پیش‌بینی کارآفرینی. دانشور رفتار، ۴(۲۳): ۵۳-۶۴.
- نبی‌زاده ذوالپیرانی، م.، حسینی یکانی، ع.، حیدری کمال‌آبادی، ر. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر انگیزه کارآفرینی کشاورزی (مطالعه موردی: استان گیلان). کارآفرینی و کشاورزی، ۲(۳): ۹-۱۸.
- نجفی‌کانی، علی‌اکبر، حسام، مهدی، آشور، حدیثه. (۱۳۹۴). سنجش وضعیت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی مورد: دهستان استرآباد جنوبی در شهرستان گرگان. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۴(۱۱): ۳۷-۵۶.
- نظریان، م.، حسینی، م. (۱۳۹۴). عوامل اقتصادی مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی استان تهران. تعاون و کشاورزی، ۴(۱۵): ۱۱۹-۱۳۴.
- وکیل‌الرعایا، ی.، جاویدنیا، م. (۱۳۹۲). بررسی شاخص‌های موفقیت کارآفرینی در توسعه واحدهای صنعتی با استفاده از تکنیک MCDM (مطالعه موردی: صنایع استان سمنان). مدیریت صنعتی، ۸(۲۳): ۷۹-۹۵.
- ولائی، م.، عبدالمهی، ع.، منافی‌آذر، ر.، صفری، ن. (۱۳۹۴). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه پایدار روستایی با تأکید بر کارآفرینی (مطالعه‌ی موردی: دهستان مرحمت-آباد شمالی - شهرستان میان‌دوآب). فصلنامه‌ی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۵(۱۹): ۱۴۹-۱۶۲.
- یعقوبی‌فرانی، ا.، سلیمانی، ع.، موحدی، ع. (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۱۲(۴): ۷-۴۲.
- Ansari, B., Mirdamadi, S.M., and, A., Arfaee, M. (2013). Sustainable Entrepreneurship in Rural Areas. Research Journal of Environmental and Earth Sciences, 5(1): 26-31.
- Abdul Kader, R., Bin Mohamad, M.R. Che Ibrahim, A.A. (2009). Success Factors for Small Rural Entrepreneurs under the One-District-One-Industry Programme in Malaysia. Contemporary Management Research. 5(2): 147-162.
- Ebrahimi, M., Yaghoubi, A., Eskandari, F. (2015). Effects of entrepreneurial characteristics of successful managers of small and medium enterprises in rural areas (Case Study: The villages of Hamadan province, Iran). Journal of Asia Entrepreneurship and Sustainability Vol XI Iss: 127-158.
- Ebrahimi, M.S., Baniyadi, N., Khatonabadi, S.A. (2013). Rural entrepreneurship in Iran. Journal of Rural Indonesia, 1 (1): 88 - 100
- Folmer, H., Dutta, S., Oud, H. (2010). Determinants of Rural Industrial Entrepreneurship of Farmers in West Bengal: A Structural Equations Approach. International Regional Science Review, 33(4): 367-396.
- Jangchi Kashani, S., Mesbah, A., Mahmoodi, S. (2015). Analysis of Barriers to Agricultural Entrepreneurship Development from the Perspective of Agricultural Entrepreneurs in Qazvin Province. Journal of Applied Environmental and Biological Sciences. 5(12): 47-55.
- Jesurajan, S.V.A., Gnanadhas, M.E. (2011). A study on the factors motivating women to become entrepreneurs in Tirunelveli District. Asian Journal of Business and Economics, 1(1): 1-14.
- Jyoti, J., Sharma, J., Kumari, A. (2011). Factors affecting orientation and satisfaction of women entrepreneurs in rural India. Annals of Innovation & Entrepreneurship: 1-13.
- Karabulut, A.T. (2016). Personality Traits on Entrepreneurial Intention. 5th International Conference on Leadership, Technology, Innovation and Business Management. Procedia - Social and Behavioral Sciences 229: 12 - 21.

- Lopes Ferreira de Souza, L., Gerhard, F., Lèbre La Rovere, R., Façanha Câmara, S. (2015). Entrepreneurship and creation of new business: Key factors of Brazilian entrepreneurial ecosystem. *Revista de Negocios studies on emerging Countries*, 20(4): 30-43.
- Lordkipanidze., M., Brezet., H., Backman, M. (2005). The entrepreneurship factor in sustainable tourism development. *Journal of Cleaner Production*, 13: 787-798.
- Nwibo, S.U. Mbam, B. N., Biam, C. K. (2016). Determinants of Agripreneurship among the Rural Households of Ishielu Local Government Area of Ebonyi State. *Journal of Biology, Agriculture and Healthcare*, 6(13): 3-10.
- Nasrul Qadir, S.M. Saleh Jahur, M. (2011). Determinants of Success and Failure of Entrepreneurs of SMEs in Bangladesh- An Explorative Study. *European Journal of Business and Management*, 3(2)
- Rosairo, H.S..R. Potts, D.J. (2016). A study on entrepreneurial attitudes of upcountry vegetable farmers in Sri Lanka. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*, 6(1): 39-58.
- Taghibeyghi., M., Sharafi, L., Khosravipour, B. (2015). Identifying factors influencing the development of rural entrepreneurship from the perspective of farmers of West Islamabad country. *Research Journal of Fisheries and Hydrobiology*, 10(10): 161-168.

